

755^(a)
17)

K34/79 A Moschle

1-20

755^(a)

A M/87/1/1

1

K34/79 21 1944

MONITOR

A Moschle

EXERCISE BOOK

SKRYFBOEK

*Material culture of
the Pedi 24 pp. ins*

2 copy books £2-6-0

NAME
NAAM _____

CLASS
KLAS _____ S 755^(a)

SCHOOL
SKOOL _____

Registered No. 513/31.

"B"

no. 5 xo naga, xo betta e mellemo e meng

755⁽¹⁾

pp. 1-62

FEB 21 1948

K34/79 ↓

Matala le Mahlaha. Letlakala la 1-8

Xo theya lapa. Letlakala la 9-13

Mediro ya ka lapeng, Letlakala la 14-19

Isatane v. School

of Maligale Store

P.O. Magnet Heights

via Lydenburg

19-2-46

Dr. H. J. v. Warmelo

mong aka ke xo

ramela e nwe Pukwana ya

ditaba tsa No 9. A nke o

Amoxele

Thobela tau Arabatho

10

H. J. v. Warmelo

755

K34/79

2

Motolo le Mohlakla

Motolo le mohlakla ke mokuta o mong wa leloko la byang, o mela mo dinokeng le mo mehlakeng le mo didibeng ts'a metsi.

Mohola o maxolo wa mohlakla le motolo ke xo dirwa lexoxwa lexoxwa le le tumisexaxo xaxolo. ke le le loxilweng ka motolo, lona le tumisexa ka bakala boleta.

Bya lona ka xe motolo ele o boleta o sa kokone motho xe a robetse xodimo xa lona; ka xe mohola wa lexoxwa ele xo alwa mo marobalong xomme batho ba robale xodimo xa lona.

Lexoxwa le loxilweng ka mohlakla lona le tumisexa ka bothata bya lona. eupya lexoxwa la ona le na le xo kokona motho xa le na boleta xaxolo xa e sale le lepsa. le sešu la letefatswa ke xo robalwa xodimo

Mohlakla le motolo di kxirwa
 ke basadi mo dinokeng tše byalo
 ka bo Tubatse, Lebelle, Motsepula
Matsehlabye le mo mehlakeng e
 leng mo xodimo xa dithaba tša
Leolo byale ka mo re seng ke
Mohlake mo eleng maenong
 wa setšaba sa Bapedi. mo ba
 reng ba bowa xona ba tšwa nthe)
 Otlang xo kwa motho wa Mopedi
 ka mekha xe a itheta xe a le mo
 thabong la monyanya xoba la
 xe xo binwa dikosa tša mathabo
 Ane: Nna re bowa Mohlake, mohlaka
 -marota, Mohlopi wa mmasebutla
 sa Dimo. seolo sa mathébō. Nna re
 bowa Phōōkō le Phōōkwane, mabye
 maramaxa mabye maxolo ka mabedi
 nkexo mae a Thšilwane.
 Xona moo ke mo motolo le mohlakla
 di kxirwan nthe, mo ~~o~~ xodileng ka

botelele, o a ~~wa~~ sexwa ka thipa.
 (Mphaka) mo o medileng ka botelele
 bya bokopa, o a tumulwa, ke
 bona basadi. Mohlakla le motolo
 di hxiwa lebakeng la marexa,
 lehlabua xa di hxiwe, xo a ila
 molato ke xone xe lexxowa le ka
 hxiwa lehlabua xo tla na pula
 ya sefako ya tloxe ya senya
 mabêli mo masêmong batho ba
 bolawa ke tlala. ka xona xo a
 iletiwa xo a ila, motho xe u
 ka bonwa a hxele (a sexile)
 lexxowa mo lehlabuleng o bexwa
 mosate xo hxoši xomme hxoši
 e mmitê e mo sekisê e mo
 lefisi tefo ya hxošo. lexxowa
 le hxiwa lebakeng la marexa
 xe batho ba bunne, xona hxoši
 o fa taelo ya xone: A basadi ba
 ye maxoxwenj. Xona basadi le a

methepa ba ka ya xo kxa lexoxwa.
 Xe lekhelwe le a anexwa tsateng
 le a oma xe le omile le a ~~le a~~
 hlophšwa le tlenywa dingatana
 (Dihlo). Xona lebakeng la selimo
 o tla hwetša basadi tša ba dutše
 mo merithing ya diphaš mo xal
 mo lapeng ba loka dikxoxwa ka
 lenti le le shilweng ka mokgotsi
 nthleng ya lenti xo tlivilwe lema
 le dirilweng xatotse ka bosēšē
 bya bophaphathiana. la phatana
 thupana ya moetlwa; felle mosadi
 o tla topa thupana ya lexoxwa ka
 e tee ka e tee e thula ka
 thšwana ya lemaš la xo loka
 lexoxwa a felle e tsenya mawana
 le le dirilweng ka thupana ya
 moetlwa a xoxa lenti le loxang
 ka yona, phatana ye ya lemaš xa
 e šitše e tlivilwe lenti e bitšwa

Xone ke Pitseledi, mosadi a ka
 loxa lexoxwa le lexolo le lehanang
 xo ka robala batho ba babedi
 matsatsi a 6 xoba a supaxo (7)
 lexoxwa le lehanang motho o tee (1)
 a ka le loxa matsatsi a 5.

Lexoxwana la ngwana le ka
 loxwa matsatsi a 2.

Xape ka mohlakla xo loxwa
 mothots o mobotse o motswana
 ona o loxwa ke banna, ka
 ona xo ka rwalwa mabeli le bupi
 xe boetšwa motho a e ya xo
 etela motswalo wabo xoba
 moxwera wa xaxwe. xoba
 xo ka yo fullela dkenywa tše ding
 tsā naxa tše lewanj tše byalo
 ka Dineé, Dithetlwa Mabilo
Dithlakauma Dithloki, Mexokxom
Matolo ka ona xo kxonexa xo
 ka dirwa le Sethêbê sa xo solela

755

K34/79

7

boxobe. ba luxi ba sethēbē ke
 basadi-tia. le bakhekolo ba ba
 sa nang le mahlo a sa fanang xa
 botse. motolo, xona le mehuta e
 mebedi ya ona o mong o bitšwa
 xore ke; Tolwane. Modiro wa
 yona e pharolwa ka boxare e
 ohlwa byalo ka lenti ya ba
 meokho e mentšā ya tolwane
 xe. ohlwe xo nyakwa lenti le
 ohlweneng ka leokana la dirwa
 molabana o mosōsane xwa
 loxwa mohlotlo, wa xo hlōtla
 byalwa, lenti le la xo loxa mohlotlo
 ntheng ya lona le tlemelwa
 kitselēdi, xoba lemaso la thōwana
 la xo roka le nang le lešoba la
 xo follela lenti. mohlotlo
 botelele bya ona bo lekanywa
 ka seatisa xe motho a otloletše
 menwana xo fihla ka setšū.

Lexoxwa la motolo le la mohlakha
 le sethêbê le mokōtlō. ba luxi
 ba tšona ke basadi ecpya xa se
 basadi kamoka xona le batshebi
 (dithe kxa). Lexoxwa la motolo
 le na le theko e kxolo xo feta la
 mohlakha ka bakala bolela bya
 lona. lona le ka rekwa ka seroto
 se tletšeng mabele xoba ka
 dikxoxo tšê rone (4). Lexoxwa la
 mohlakha ka xe le sena bolela le
 sa tumišere xaxolo ka xe le na le xo
 kokona motho xe a robetše xo lona
 lona xa lena theko e kxolo, le
 ka rekwa ka motho wa mabêlê
 xoba ka dikxo tšê pedi le xa e
 ka ba ka thšālete mašēlenq a 2
 motolo mo thekong ya thšālete e
 ka ba mašēlenq a 3 xo fihla
 mašēlenq a 4 le xa e ka ba a
 5. mohlōtlo le sethepe di rekwa

755

K34/79

9

ha mabele mothotwana xoba
thšalete šeleng e tee (1)
lexoxwa ke sebo se naxo le mohola
o mo xolo mo phelong bya basadi
se na le tumišexo. xe mosadi a
etelwa ke baxwera ba xaxwe ba
potexo o tla ba alela lona mo
fase xore. ba dule xodimo xa
lona. xe letsatši le fiša xoba
pula e ena basadi ba hatswetši
ba šireletša bana ba bona phišo
ya letsatši xoba kolobo ya pula
xo alela. baeng lexoxwa la xo
dula xo laetša kamoxelo ya letšeto

755

Xo thea lapa K34/79

10

Monna o kxanyoxa felo mo a ka
 ratang xo axa lapa la xaxwe xona
 xe a xo kxanyoxile o tsebiša
 mosadi le batwadi; xe ba dumele-
 lane. xona mosadi o tšea moxom₂
 o kxola mabyang a mo fase mo
 ba akantšexo xo hea lapa la
 bona nthse monna o sema
 meklare e leng xona le meklišang
 e ka bang xona, o bili o tšela
 lexoxana byala ka xe a dira
 lešaka la dikxomo xoba la dipudi
 xe a feditse o nyaka monna wa
 ngaka yo a ka tlang a mo tššetš₂
 motse ka diklare tšā xaxwe le
 ka theko ya motse, xona monna
 wa ngaka o tla tla bošexo xe batho
 ba robetše a tla a swene kēbēla
 tšā xaxwe monna a mo tšela a
 mo iša mo a theang lapa xona
 fao xe ngaka a fihla o nthōša kēbēla

tša xaxwe mo dithebeleng o ntšša
 dihlare tša xo thea motse eleng
 tša xo efa baloi xo efa meleko
 le ditladi, xona o tšola ditšwalo
 tšohle mo mmeleng a šala a re
 too! xona o xarela le moraka
 na a tšame a kokotela dikokontwa
 ne le xo epla tše ding dihlare
 xo fihla ka mo xo sehliweng
 seferō a dirišša mabohlale a
 xaxwe ka mo a tebang ka xona
 xe a feditše a bušetša hlare
 tše dišetšeng dithebeleng o tšwala
 ditšwalo tša xaxwe xa a robale
 mo o tlabe a baella xaxabo le
 byona bošexa byo a dirileng
 modiro wa xaxwe ka byona
 Moputso wa ngaka ya xo bea motse
 xotšiša motse ke ke Xomo thodi
 xoba tholwana. Khunolla morabe
 ke nku. Pudi xa e dirwe tefo ya

755

K34/79

12

Khonolla moraba ya peô le tuiso
 ya motse, e a ita. moila ke xore
 pudi ke lefšexa e na le lešata
 ka xona bana ba ba ka belexaxo
 mo e ka ba ba lešata le mafšexa
 ya re ka dintwa xe manaba a ka
 tšing mong (monna) wa lapa le a thšaba
 a sike a lwa nabo le bana ba
 bašimanyana ba belexwang fa le
 bona e ka ba mafšexa ba thšaba
 xo ka lwa le manaba a a ka
 tšang mo lapeng la bo bona ka
 dintwa. Xape base pudi xe e
 tswala e a lla ka xo dira lešata
 ka xona le basitsana ba ba
 ka dulang lapeng le Khonolla
 moraba ya lona eleng pudi,
 e ka re mohlang ba belexang
 bana ba lla. ka xo kwa bohloko
 bya pëlêxô. ke bohlole le bo
 tšopya byo boxolo xo mosadi xo

755

K34/79

13

ka lla mo pelexong. Ke modiro
 wa ngaka o fedile, xona mosadi
 a ka thoma xo bopa mmoto wa
 leboto la ngwako ka mo monna
 a tlang xobe a mo theetše boxolo
 bya ngwako ka xona. xo tloxa
 mo hleng o la wa xe ngaka e beile
 dipheko tša xo tšiša motse le
 hlare tša nthse, morakana o
 xa o sa dumellwa xo robala.
 o nnoši monna o tiemxile xo
 ka dira Mosasana mo nthse mo
 a ka robalang le mosadi le bana
 xona mosadi o epela lwalala
 xo šila fa ba apeela famoraka
 neng wa bana ba robala fa ba
 jela fa. seema se: morakana
 xa o dule o nnoši xa o robale
 xa o hwe o nnoši. ka lebaka
 la xe mosadi a katana le modiro
 wa xo bopa leboto la ngwako

Monna le yena o Katana le
 modiro wa xo ~~le~~ kisa ditheho tša
 dikaxo eleng Matlwexa mabyang
 Dipalelo le dinti le dikokwane.
 Xa e le batho ba bafsa ba ba sa
 thomang xo axa lapa mmotowa
 ngwako wa bona o bopiwa ke
 basadi bohle ba kxoro yaxabo
 monna, ba bopa mmoto wanwetši
 ba thuwäwa ke basadi ba kxoro
 ya xabo mosadi, le ba leko^{le} ba
 ba ka tšwang kxorang di tše.
 Ke leboto le fedile le ritetšwe
 xona monna o thoma xo bea
 hlaka le xo balela le xo rulela
 mosadi xo a feditšö ritela leboto
 monna a rulela hlaka, yena o
 thoma modiro wa xo rema dikaxo
 tša Mafaö eleng mahlahu le
 dikefela le mahlahanoka xo tla
 xo dira lapa le xo axelela ngwako.

755

K34/79

15

Mediro ya ka lapeng

Yo a nang le mediro e mexolo mo
 lapeng ka bonthōsi ke mosadi monna
 o na le mediro e se mekae, le ngwane
 modiro wa xaxwe mo lapeng xa se
 e menthōsi mediro e menthōsi mo
 lapeng ngwana wa mositsana o e
 dira ka xo thusa mmaxwe, boxolo
 bya modiro o maxolo mo lapeng xo
 ngwana ke xo rongwa xo xela
 batswadi metsi xo hlatswa dibyana
 le diphehlō le loko le lehudu o le
 xo hlatswa mexopa le xo e boloka
 xe xo llwē, modiro o bana ba ruta
 ke mmaabo le xona xo šila.
 Ngwana wa mositsana o ruta
 ke mmaxwe le xo ya nokeng. mmaxwe
 o tla mo nyakela moetana le xa ele
 le xapana le le ma lekaneng xone a
 fela a rongwa nokeng ka lona xo xa
 meetsi le xo fela a mo ruta xo mo
 tlwaetsa xo fela a e ya kxongeng.

755

K34/79

16

xo rwala ngatana e mo lekaneng le
 xo fela a e ya xo šila, mmaxwe
 o tla mo nthšetsā mabele ka sebyana
 le mo lekaneng le xo mo nyakela thšilo
 e mo lekaneng e lekanang diatlana
 tša xaxwe, ka mehla xe mmaxwe a
 šila o tla nata xone a fela a šila, a le
 mo hlenq xa xaxwe, le yena a šila.
 Ka xona ke xo ruta ngwana xo šila
 le xo mo thwaetsā modiro o.

Modiro wa mosadi mo lapeng ke xo
 šila, xo xa meetsi, xo aplea, xo lokišā
 dijo tšohle le xa hlatswa di byana
 le xona xo apleya byalwa. xo bopameboto
 ya lapa xo ritela reboto le xo ritela
 lebato le xo kxopha lebato ka boloko.
 bya kxomo ke ona modiro wa mosadi
 lapa xa le kxoboxile le xa e ka bangwako
 xa o kxoboxile o mphsafatswa ke yena
 mosadi matlakala a mo lapeng le
 ngwakhong a fsielwa ke yena mosadi

755

K34/79

17

Dikrong tša xo apeya dijo di nyakwa
 ke yena o di rwatela kua šokenq
 o dira ngata e kxolo a e bofa
 ka lerela a rwala kloxong a
 tliša xal. xone di bešwe xe xo
 apewa boxobe le dijo tše dingwe
 tše fepang ba lapa.

Modiro wa monna ke xo thušā
 mošadi ka mabaka a mang xo
 mo phaphela tšona dikrong ka
 matla a bonna xone mohumaxadi
 a tle a kxone xo ba le dikrong
 tša xo ka apeya dijo, xape modiro
 wa monna laping ke xo axa bothalana
 bya xo bea mekotla ya mabele le
 xo axa madulo a sešexo, le xo
 betla leho lefahlo lehuduo, le
 xo dira setswalêlō sa seferō
 sa lapa le xo dira lemati la
 xo tswalela mojako wa ngwako
 le xo betlela mošadi mpheng wamoxoma

755

K34/79

18

le xo betla pato ya xo fola mabile
 mediro o mexolo ya monna xaxolo
 e ka mo ntle xa lapa. eleng xo hloko
 la diruiwa, xo disa dikomo le
 dipudi le dinku, le xo xama
 maphi a iwa mo lapeng xo
 fepa ba lapa. Modiro wa xo disa
 basimanyana ba o rutwa le xo
 o tlwaetsa ke bona bo tatabo.
 ba thoma ka xo disa nabo ka x.
 ba laetsa mo xo nang le mafulo a
 mabotse le dinoka tee diruiwa
 di ka nošwang xona le xo ba botša
 maina a ditaba le ditabana le
 xo ba botša le maina a dinokale
 matšiboxo a manoso a mabotse
 le maina a meboto le meedi le
 xone ba tšelle xo disa ba nnoši
 ka xone xe a disitse le mošimanyana
 moexane a lele a mo ngwexela a
 e ya xae xo bona xone a o tla di xoroša

755

K34/79

19

ka mabaka a mang o tla fela a
 mo tsatsela mo mosexareng mo
 a dišitseng xona xo bona xore a
 mošimanyana jo o fudisa dikxomo
 byang. xe a bona a diša ka potso
 xona o a mo tlovela a mmota xoba
 yrodiši. xona monna o dula xae
 a dira mediro ya lehal le xo
 hlokomela mabaka a diruiwa
 mo a onetseho xona le xo a thiba
 ka xona modiro o morolo wa bang
 ke xo rongwa. ka xe seema se xe
"Makfuna a ngwana ke xo rongwa"
 Mosadi wa lesaedi xa a ratexe
 xa a retere ke diheong kudu xo
 ba lesaedi ka xoba le lapa la xo
 kxoboxa lapa le sa kxophiseng le
 le sa fsielweng. matlakala a lapa
 xa a fsielwe bošexo le xe a ka
 feilla bošexa xa a nthšetšwe
 ntle xo thšollwa sethobolong

755

K34/79

20

a khobokanyetswa thoko, xa xo
 sele xona a ka thsollwa
 sethobolong. Ho fōra bana
 maetse xo ba tlotša ka makhura
 xo tlotša dintepana tša bana ka
 makhura le xo dira mabole a
 bana, le xo lekisa malao.
 Kamoka tše ke modiro wa
 mosadi banang ba basitsana.
 Xo šoxela mosadi thetho le xo
 šoxela basimanyana makhe^{ana}
 kamoka oa ke modiro
 wa banna. mediro ya xo
 lota le xo babalala malapa
 bana ba e rutwa kudu xe
 bale mo lebolong la bona
 la banna xoba la basadi
 le thlomphe ya xo hlomphe banna
 le ba baxolo. Ngwana o rutwa le xo
 araba xe a bitšwa ke ba baxolo.
 mošimane xe a bitšwa one Tama! Moritsana
 one: E Le Kxosi.

7550

K34/79

Ts'atane
Chobolele
P.O. Magnet Ho
via Tzientun
15-2-46

Mung aha ke tselela
Jukwana seo a nke e 21
amexele na thokang ya Thap
ke sa kabeu xo putisa bone
bakxekolo le ba kxafabye
bontsi bya bakxakabape
ba ba tsebang mo thap e bong
e lya le mokgwana wa yona ya
xo dirwa le mefisi

Tamma Thobela batho
ke wa xaromokhona
A. S. Moshele

P.S.
Mung aha ke
za a na le Tamma Thobela (Calcutta)
a dikgwedi tse tse
wa 1946 a nke ke thap
le ya yona ke: ke tselela
Thobela batho
A. S. Moshele

7550

K34/79

22

- 1 Ntepa. Lellakala 1 - 6
- 2 Diēta " 7
- 3 Manala " 8 - 10
- 4 Theko " 11 - 17
- 5 Thari " 18 - 19

Matlalo a diphoofolo

- 1 Thšipa Page 20
- 2 Phukubye " 20 - 21
- 3 Pēla Page 22 - 23
- 4 ~~Nkwē~~ " 24 - 27

1 Txiano e Naledi Page 28

Letšopa

- 1 Mxso sekeke Page 31
- 2 Moeta, Sedibelo sekupu 32 - 35
- 1 Lexapa: Sexo makhopu 36 - 37
mohola wa mabyang.

Thepē Page 38

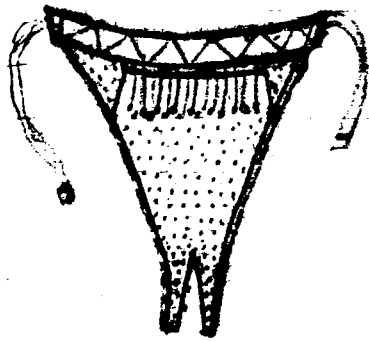
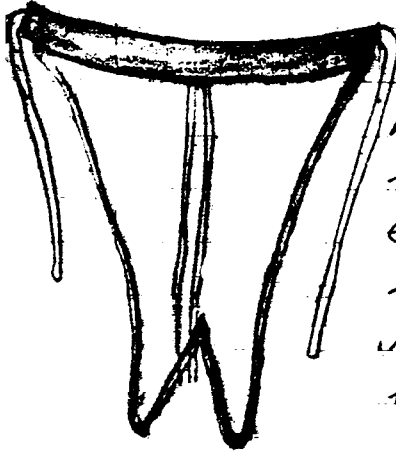
- 2 Lesiši " 38
- 3 Sekhokwane " 38 - 39
- 4 Maditswane " 39
- 5 Ma thatane " 39
- 6 Matulwane " 40
- 7 Mphafa " 40 - 41
- Mohlodima " 41
- Pheselo " 41

755

23

Ntepa

K34/79

Ntepa e diwa ka letlalō
 la kxomo, xo hlabya kxomo
 e a buiwa (tsuiwa) xabotse
 letlalō le a bapolwa mo fase
 ka diphatana tša dimapolo.
 le ōma xabotse le bapōtwe.
 Kamoraxo monna o laela
 mosadi xo diwa byalwa, xe
 bo apeilwe monna o laletša
 banna ba motse xoba ba kxōrō
 ya xabo, xo tla xo mo thusa xo
 fala: xona banna ba tla
 ka dipētswana tša diphatō
 ba kolobisa mokxopa ka
 meetsi a bontšo a a apeilwe
 mollong xe o kolobill ka
 mo bafadi ba ratang ka
 xona, xo komexa modiro
 wa xo fala xo nthšā dithlano
 mo mokxopeng bahlwa
 ba xopa (xofala) letšatši
 kamoka, tšē ba di nthšang
 mo mokxopeng xe ba fala
 tšona di bitšwa xore: Ke
Dithlano,

Dithlono xa di lahlwe di a lotwa
 xabotse, di a apliwa di dirwa
 sešeba sa boxobē. Xore boya
 byo bya mokxopa o o falwang bo se
 khwamoxe, mokxopa o o alhwa
 byang byo bo lēta o hwa mo xodimo
 xa byona xe o falwa, byang byo
 bo bitšwa xore: ke selele. modiro
 o wa xo fala xa se modiro o tsebyang
 ke banna kamoka o na le batsebi
 ba ba bitšwang xore ke bafadi xaxo
 ke banna-tia, eseng masoxana
 Byale ka bo lepala Monampane,
Mahlaxalale Maepa / Makomane Mahloke
 Xe mokxopa o fedile xo falwa
 xona xo nyakwa thōkō wa thāpō
 tšā dithšidi di a silwa dihlakanywa
 le meetse difehlwa xabotse ka
 lefēhlo xore di kwale xabotse mo
 meetseeng, xa di kwetše di thšelwa
 mo mokxopeng o fadilweng ka
 xo o tlotšā xore mo xo fadilweng
 kamoka xo kwale dithšidi, xona o
 a phuthwa xore dithsathso tše di
 kwelēle xabotse mo mokxopeng
 ka la kamogwane o a anexu-a
 o a oma. Ka moraxo xa matsatsi

a se makae a mabedi xoba amararo
 mong wa ona a ka a pea meetsi a
 borutho a lala a berile mokxopa
 o, ka ona xore xe a tsoxa ka la
 ka moswane a hwetse o kolobile
 xomme a thome xo nyaka dithlabo
 le matlapa a makxwakxwa a xohle
 mokxopa ka ona xore o tloxe boreledi
 bya xo falwa xo tsoxe lehlono.
 thlabo ya xo xohla mokxopa be
 seibe sa mokxopa wa Moselamphe
 sona se bitšwa xore ke Thlabo, ka
 xe sena le makxwakxwa a meetwa
 se kxona xo xohla; le ka matlapa
 a makxwakxwa a se nang boreledi
 le ka mehlang ya xodimo ya
 meeno a nku xoba pudi tse hwileng
 kxale. tseo ka moka mokxopa o
 xohlwa ka tšona di bitšwa xore ke
 Dithlabo. Xe o fedile xo xohlwa
 ka dithlabo, xo silwa dithšidi
 xape di hlakanywa le meetsi tša
 fehwa tša thšelwa mokxopeng wa
 lala o kwelilela dithšathso tša dithšidi
 xa dithšidi di se xona mokxopa o
 ka thšathšwa ka mafsi a lebeso
 xaxolo lebeso la mafsi a dipudi

xe a se xona le a dikxomo a lukile
fela xa retexe kudu le xa ele mmebe
wa mafsi a bodila le ona o retexa
xaxolo mo dithsathsong. xe la katosasa
le hlaba xona mosuxi o thoma xo
šoxa ka diatla a tšea tema katema
xo fihla xe a feditše xo šaxa.

xe mokxopa a bonala xore o budule
ka xe ele o boleta leta. Xona xo
tšewa tšona dithsidi di a silwa
di hlakanywa le meetsi di fehlwa
xabotse di hlakanywa le letsoku ka
tšona xo thšelwa mokxopa xore e se
flewe ele o mosehla e be o mohulwana
ya letsoku. Modiro o wa xo šoxa
o kxonwa ke xo dirwa ke monna
o tee wa serōtō, kakxofišō ya ka
pele ke xo dirēlwa letsēma la
byala xona bašuxi e ba ba bantšē
e ka ba modiro wa tsātšē le tee xa
o šoxwa ka letsēma, eupa xe monna
a ithšoxela ka noši e ba modiro wa
matsātšē a tekanyo ya beeke.
Modiro o wa xo šoxa ke modiro o
ditwang ke banna, basadi ka ba
o kxone.

Xe modiro wa xo šoxa o fedile
 mokxopa o budule. Xona o bitšwa
 xore ke Moxašwa xo ona xo sexwa
 dintepa tša basadi le tša dikxarebe
 le tša banenyana, Moxašwa wa
 kxomo e kxolo o kxona xo ntkšwa
 dintepa tša basadi ba 4 le tšabana
 ba 3. Xape moxaswa o dirwa
 kobō ya bošexo ya xorobala le
 setipa sa Ngwale xe a bolle.
 Ntepa ke setšwarō sa basadi, e a
 re kišwa e a bapetšwa thekō ya
 yona ke mokotla o tletšeng wa
 mabele xoba pudi ya setholi xoba
 lesome la mašelang, ntepa xore e
 tle e kxone xo tiya e seke ya onala
 ka pele, motšwadi wa yona o swanetš
 fela a phela ka xa fela a e tlotšā ka
 makhura xoba ka thšolō e tle e
 seke ya ba e omeletšexo e fela ele
 e bolela. Modiro wa xo šoxa ntepa
 mo moxasweng o na le dithakxa (batšebi)
 ba ōna. moxaswa o tiileng ke o o
 dirilweng ka mokxopa wa kxomo ya
 thlabya le ntepa e tiileng ke ya
 kxomo ya thlabya.

755

Diêta

K34/79 28

Ka mokxopa wa kxomo xo dirwa
Diêta. tšona di dirwa xaxoô ka
 letlalô e mo fiatleng ya kxomo
 xa kxomo e hlabilwe, xo tswiwa
 letlalô le la phatla e batiwa xabotse
 xore le ôme xa le omile, yo a
 direlwang diêta o atla o xata mo
 xodimo xa phatla ka kxato ya xoxwe
 xore mosexi a kxone xo lekanya
 boxolo bya lenpô la xaxwe la ka
 tho kô e ngwe le e ngwe, bophara le
 batelele bya dikxato. Phatla ya
 kxomo e kxona xo tšwa (xo dira)
 diêta tše pedi tša, e seng xo feta
 fao xe di fedilo sêwa, xona di
 kxokelwa maralana a Metlotsê
 xore diêta di tše di kxone xo
 rwalwa Metlotsê ke maralana a
 xo hunelwa xo ka ona xe xo rwalwa
 xore diêta di tše di kxone xo tia
 mo dinaong di seke tša rolexa
 xoba xo kxôlôkxôha, ka ntle le
 letlalo la mo Phatleng xo ka dirwa
 le ka la mo mokhololong wa kxomo mo
 letlalo la nthse e leng le le koto.
 Basexi ba diêta ke bana, mohola wa tšona
 ke xo phemeia mosepedi meetlwa

755

Marala

K34/79

29

Ona a dirwa ka mokxopa wa kxomo
ya pholo xoba ya tsadi, xe kxomo
e huile xoba e hlabilwe mokxopa
wa yona xa o bapolwe ka dimapolo,
o patlwa fêlla xone o ôme, xa o
omile ka moraxo xa lebaka o a tšewa
o išwa nokeng o mōkelwa meetsing
lebaka la matsōatšō a 2 xoba a 3. ka
moraxo o a nthēšwa ~~wa~~ mošoxi o
thoma xo fatola marala botelele bya
xo tloxa hloxong xo fihla ka moseleng
bo phaphathi o lekanya ka menwana
e mene⁴ya seata, xe e bapetšē e
kxomaxane, mokxopa o tel mo xo ona
xo ka tšewa marala a 25 xoba 27. xe
ele ~~wa~~ wa kxomo e kxolo ka kudu
xona monna wa mošoxi o nyaka
lefsika le lexolo le le ka hukang ke
banna ba 2 xo bona o tlemelēla
kwata (Phata) e a bonang e ka rwala
boima bya lefsika le, xona o tšeya
marala ale a soxiwang o kxoka
mo xo bona o fêxathabeng (lekabeng)
la mohlare o tšileng o a o kxethileng
xo ka šoxa marala xo ona, e ka ka mohlare
wa Mošwana Mopula Mphaya Mokwaripa
le e menng e ka bang le bothata bya xo ka

755

K34/79

30

rwala boima xona ~~ya~~ šoxa marala
 ka xo a phôtha ka phata ka boima bya
 lefsika li, a rarela a phôtha, xo fihla
 xe bomeetsi bya meetsi mo maraleng bo
 fela, xe bomeetsi bya meetsi bofeela
 maraleng xona ~~ya~~ mošoxi o nyaka
 makhura e ka ba a kxomo, Pudi, nku
 o tlotša marala ka ona xo fihla xe
 a bona marala kamoka a kolobile ka
 makhura, xona o iša pelle modiro
 wa xo phôtha a rarela xona marala a
 thoma xo letefala le xo butšwa; Modiro
 wa xo šoxa marala ke matsotši a 3,
 la mathomo ke la xo omiša meetsi
 maraleng la 2 le la 3 ke la xo šoxa ka
 makhura le xore a kwale xabotse maraleng
 a letefale la bone (4) marala a fexollwa
 a solwa a buule. Modiro o wa
 xo šoxa marala ke wa banna.

Mphola wa lerala, ka lona xo tlenywa
 kxomo xa e thapšwa e rutwa xo bofywa
 xoba xo tlena kxomo maoto xe e xangwa
 le xo bofa kxomo kwateng xa e thullelwa
 moxala mo nkong mo xohle mo xo.

Swarwang kxomo xo dirišwa lerala
 xa e hlabya, xa e faxolwa xa e nošwa
 sehlare xa e babya, xa e swaišwa
 leswa o tsebenq. le basadi ba fiwa ke
 banna lerala, xone ba le diriše mehola
 ya bona ya sesadi. Xo tlema ngata ya
 dikxong, xo tlema mahlaku, le ditlamo
 tšohle tša sesadi. Mokitwana wa
 lerala le ona o dišwa ke banna ka
 mokxopa wa mošona wa kxomo o šoxiwa
 ke banna ka datha. Mohola wa
 mokitwana ke xo tlema dikoko xe
 monna a e ya leeto.

Mokxopa wa kxomo o na le mohola o
 moxolo mo bakong. Basitsana xe ba
 bolla ba dirilwa "Sekxethu", mohu o
 phuthwa ka ona xe huile a bolokwa
 lebitlenq, motho a ka bolokwa ka
 mokxopa wa kxomo xe o fadilwe o
 nthšitšwe ditlamo le xa o šoxilwe
 ele Moxašwa. le ntlatla xoba
 mothoto xa o loxilwe o fedile xo
 sešwa setsiba sa moxašwa se
 tielwa ka mo fase xa mothoto xoba
 ntlatla ~~xone~~ ka meetlwa ya mohlare
 wa Sephatho (Mohlono) fao ke xo lōta
 ntlatla xone e se thubuxē ka kele.

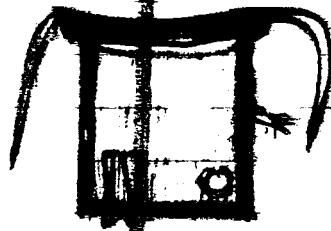
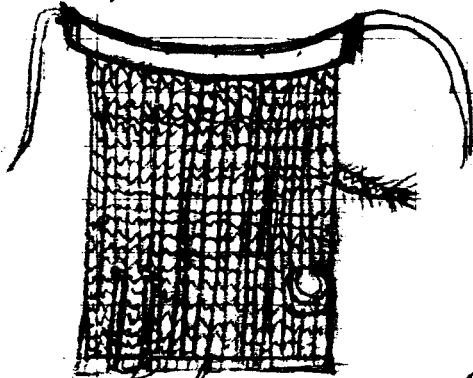
Sekhethu xosa (Setepa) ke se tšwaro
 se se tšwalwang ke basitsana xe ba
 bollea ba re ba bitsang xore ke "Balé
 Letlaló la Lebéló (Lebedubedu) la kxomo
 ke xore lettalo lé la ka tlase xi m-sala
 wa kxomo xo tloxa seledung sa yona
 xo fihla ka sefexa (thulo) le bitšwa
 xore ke: Lebéló xoba Lebedubedu, lona
 mohola wa lona le tlema dipitšá tša
 dinxō le meēta ya xoxa meetsi
 mo melomong ya tšona xo lota palēxo
 ya tšona le xo swara manga a mo
 xo tšona mo melomong xore a se étélé
 "Lenala leo xe le tlimile NKxō xoba
 Moēta mo melomong le bitšwa xore
 ke "Kxōlé". Masela wa kxomo lettalo
 la ōna le diwa Moxatla wa theko
 tša manumu le Matsolo le dilepe le
 dihipa (Mefaka) Moxatla o lota (thibela)
 palēxa mo thekong ya lerumu xoba letsolo
 xoba xo mpheng wa selēpē xoba hipa
 mo mpheng wa selepe xoba theko e
 palexilexo xona xo swarišwa ka Moxatla
 o xatlélwa mo sekryalong ba phata eo
 Xake ka mokxopa wa phata ya kxomo batsebi
 ba kxona xo dira thoko ya Motsoko e sexwa
 xabotse e rokwe xabotse ka lesika e le thoko.

Thetho e diwa ka mokxopa wa pudi
 le wa nku, le wa namane ya lebottani
 Xe xo khabilwe padi ya Phōōka xo-
 ba ya thsadi le xa ele Txapa (Tselau)
 Xoba nku ya (thsadi, mokxopa (letlalo)
 o a patlwa xabote morithing xore
 o be o ome o le morithing. Xe o omile
 monna wa mosōxi o kolobisa mokxopa o
 meetsing. o nyaka thlabō ya mokxōpha
 wa moselamphe o xohla mokxopa ka
 yona xore a tlošē makhura le dinamana
 tšē di šaletšeng mo letlalong xe babuē
 ba e bua xe a feditšē xo e xohla ka
 thlabō. o nyaka jōkō bya kxomo xoba
 bya pudi o thsathsa (xotlotō) mokxopa
 ka byana hamoka xa ona ka moteng
 e sego ka boyeng, xona o a o bea
 a o patlile morithing tekanyo ya matsātši
 a 3. ka letsātši la 4 o thoma xo o šoxa
 ka xo o tšea ka mphapha ke xore o
 kolobisa lehlakori le tee xo tšea ka
 leota xo fihla ka letsōxō e ba modiro
 wa matsātši a mabedi xoba letsātši le
 serisa. ka mosō o tšea o mong mphapa
 mafēlō o tšea hoxong matsātši a 2,
 a tletšeng. Xe mokxopa o budulle mosōxi

O tšea letsohu o le duba ka meetsi
 o tlotša mokxopa o^{ka} lona xore e šale ele o
 mohubedu o tlotšeng letsohu, o tlotša
 fela ka mo xare xa mokxopa eseggo ka
 boyeng, xe a feditse xo thšela letsohu
 o tšea thšolô ya pudi o tlotša mo
 xodimo xa letsohu le le thšetsiweng mo
 letlalong (mokxopeng) o e bea letsatšeng ka
 xo e anexa xore pišô ya letsatši e tsenye
 makhura le letsohu ka tšišô mo
 letlalong e kwêlêlê sa ruri, ka
 moraxo xa matsatšiana yana xe mošoxi a
 hxôna xo tlôka o tla thoma modiro
 wa xo tlôka xe a sa hxone o tla iša
 xo ba eleng batloki ka xe modiro o wa
 xo tlôka o sa hxone ke banna bohle
 o na le batsebi, xona mottloki o tla
 lotša dithipa tša xaxwe a fela a tlotša
 meetsi mo temeng e a e tloka xo xore
 a fele a tlôka ele e meetse le yena o
 dira byala ka mošoxi o tšea Mphapha,
 a tsoxe a tšee mphapa, modiro o wa
 xo tlôka ke matsatši a 2 feela xale
 mokxopa o moxolo-xolo, xe a fedile
 xo tloka o tlotšwa ka jôkô xape
 xona o fetša matsatši a 4 o tlotšwe
 ka jôkô la 5 xe a bona xabotse xore jôkô

byo bo kweletše xabatsel mo letlokoeng
 mošixi o isa thetho e ka no keng xo-yo
 e, hlatswa ka meetsi xore thetho e e
 sale ele e theweu e khubedu, xona
 mošixi o xamola thetho e xabatsel xore
 meetsi a leng xo yona a tšwe ohle
 xo sale bo meetsi bya kolobo feela,
 xona o tla tšea thêpê (Motaxa) a tlotša
 ka ona e sale e meetsi a napa a
 thoma xo e šoxa xape xore a e omiše
 bo meetsi byo ka xo e šoxa, xe e omile
 ele e boleta-leta xona mošixi xe a
 sa kxone modiro wa xo sexa o tla
 isa baseping, ka xe modiro o wa xo
 sexa o na le batsibi o sa kxone
 ke banna bohe ka bašoxi. Xa e
 fihla mo seping, mošixi o tla tšea
 thetho a e thšela ka morole wa
 dikxomo xoba wa dipudi xoba wa dinku
 xore e be e bošidi e robala e thšetšwe
 ka morole bošapa e sale bošexo
 mošixi o tla thoma modiro wa xo e
 sexa xo e lebanyetša le xo e sokollêla
 sebopehong xa xo ba thetho, xe e fedile
 modiro wa xo sexwa, xona e
 thongwa xo rakava ka Dithšola tša
 mašika le ka thšwana.

xe e fedile xo rokwana e a bapolwa
 xabotse byale ka mokxopa wa kxomo xore
 e ngangixê xa botse e attlaxê meroko,
 xona e fedile ke thekô ke setšwarô sa
 basadi, xona mosadi ci ka tšela a
 tšwara, xoba e ka bopatšwa ya rekwa
 ka mabele (Mokotta) xoba ka sethale sa
 pudi le xa ele ka tsome la mašelang

Lekxeswa le lona le dirwa ka
 letlalo la pudi ya phokwana, e ka
 wa phokwana ya lebaka la ngwaxa
 xoba ngwaxa le seripa, yona e
 dira lekxeswa la monna xoba la
 mošimane wa lešoboro e a xodileng
 la potsanyane e elexomaanyong le
 direlwa (le šexelwa) mošimanyana
 wa modiši, e ka potsanyane ya
 Phokwana e hulle e a buiwa letlalo la
 yona la patšwa xabotse la oma, xe le
 omile le tlotšwa ka lebele la mafsi

Xa lebebe le se xona mokxopana
 o ka thsathswa ka maphi a lebebe la
 dipudi wa bewa tsatcing xore maphi
 a omeli moxo lona, xa o omile xona
 mošoxi o thoma maphi wa xo šoxa
 a le kolobisitšē ka meetsi xe le budule
 xo hlobya maboya a kamo ntle xa
 lona xore e šale le le šweu le le
 se nang boya, lekxeswa le le sa hlobye
 boya ke la nku xa le fedile. Soxwa
 le sētwa xabotse ka thipa xo ripywa
 matsoxwana e ba Mengato maoto ke
 mahuneio thikeng hlōxō ke mangatelo
 xona xa le fedile le a tšwarwa.

Phuthi le Phudufudu le Kome matlalo a
 tšona le ona a dira lekxeswa.

Phaxa le Katsekatse le Thšipa le Tola le
 Bela le Kxana le tšona matlalo a
 tšona a dira lekxeswa la bašimanyana
 Lepesā le dirwa ka mekxopana (matlalo)
 a dikwanyana, le šoxiwa byale ka
 lekxeswa eupyā lona xa le hlobye
 boya, xa le ngatelewe, ke setšwalō
 sa masoboro feela, banna xa ba
 tšwall lepesā. Masoboro a tšwala
 lepesā mohleng wa mathabo a bona a se
 soboro byalo ka xo go bina Kōša

xona o tla bona lešoboro le tšwele
le kxeswa le lebotse la Phaxa. Ka
mo pele a tšwele lepeša, la kwana
le lepeletše xabotse byale, Mosadi a
tšwele theho.

Theho e ratexang e tumisexang ke
ya nku, yona e tumisexa ka botse
bya yona e seho ka bathata. Ya pudi
le ya namane ya lebotlana tšona di
retexa xaxolo ka bathata bya tšona
ke tše di tiileng xa di onale ka
pele. Xape letlala la nku le kxona
xo šoxiwa la dirwa lethebō eleng
kobo ya bošexo, mekxopae le
šoxilwexo xabotse ya rokwa e
kxona xo fetsa lethebō le le botse.
Xape le masoxana a ba buludi xe
ba be ba bola ba le thabeng, moklang
ba aloxa ba foloxa thabeng ba
tšwaba nakxeswa a dikwana
ba aloxa ka ana, le kxeswa la
pudi xa le tšwalwe ke dialoxa
xa ba aloxe ka lona, ka xe
pudi e se senwiwa se se retexaxo
xaxolo byale ka nku.

Mokxopa (Lettalo) la puodi ya Phoko
 xoba ya thsadi le xa ele la nku
 ya thsadi le xa e ka ba la krapana
 e e seng e kxolo, ka lona xo
 kxonexa xo dira thari ya xo
 belexa ngwana, le yona e soxwa
 byalo ka thetho e a tlokwa xa e
 soxiwe, e thelwa letsohu.
 cupya xa e tlokiwe xa e iswe
 ba seping xa e se swe byalo ka
 thetho e tlokwa feela, ya newa
 mosadi xone a e dinise modiro
 wa yona ~~seng~~ wa xo betena
 ngwana. Thari e thata ya Puodi ya
 thebya mosadi a ka belexa
 bana ba xaxwe ka moka xa lona
 xo fihla ka ^{ut} kxonula mala faohe
 xa le mosadi wa letoto, yo a sa
 leseng xo fele a tlotamati e ka
 thsolō le ka makhura. xone e
 fele ele e bolota ka mehla.
 Thari e nqwe e dawa ka lettalo la
 thswene le soxiwa ke monna byalo
 ka le la Puodi e nku, fela lona
 xa le tlokwe, le soxiwa fela
 la butswa la lokisetiwa xobathari ya
 xo belexa ngwana

Yona thari e dirilweng ka
 letlalo la thšwene xa e belepe
 ngwana e mong le e mong! E
 belepa ngwana yo a bitšwang
 xore ke: Ngwana - ngwakō
 ke xore ngwana yo mmaxwe
 a beng a sa kxore xo na ima
 ka ntle xa thšš ya dihlare
 xape e belepa ngwana yo mmaxwe
 a phelang a hwelwa ke bana
 rakō e ngwe le e ngwe xe a
 swerwe ngwana, ngwana yo a
 belexwang ka thari ya thšwene
 xa a swarwe ke batho kamoka
 o swarwa fela ke: Mmaxwe le mofepi le
 balapa labo xe ba hlabetšwe sehlare
 se se holofelwang xore se efela ngwana
 yo maduma, sehlare se se fiwa
 ke ngaka e e kxopetsweng ke monna
 wa mosadi yo, mmaxwe le batewadi xore
 e alape mosadi yo xe a sa ime le
 xe a phela a hwelwa ke bana ka
 mehla. Xe a sa ime ngaka e mo fa
 dihlare tša xore a nwe a ime, xe a hwelwa
 ke bana ngaka e tlane mehla a belexang ngwana
 ya ba ngwana dihlare tša xore a efoxelewe ke
 malwetši ka xona ngwana wa mafuta oo o
 bitšwa ngwana-ngwakō o belexwa ka kari ya thšwene

755

K34/79

41

Matlalo a Diphoôfôolô
Thšipa, Phukubye, pela Nkwê Kxano
 Nakedi.

Thšipa, letlalo la yona xaxolo le bonwa ke banna ba eleng batsumi le barei letlalo la yona le a šoxiwa xabotse la dira lethêbo le lebotse la dithšipa mekxopana (matlalo) ya 50 ya tšona e kxona xo fetsa (xodira) lethêbo

Phukubye letlalo la yona le lona le hwetšwa xo banna ba eleng batsumi ba ba tsomang ka dimpya le ka xo reya mereô, ba bang ba tsoma tšona phôôfôolo tšê xo di bolaya xore ba tle barekišê matlalo a tšona, ba bang ba di tsoma ka xore ba tle ba hwetšê matlalo a tšona ba di ve Mathebo. Letlalo la Phukubye le a šoxiwa ke banna, xomme xa le šoxilwe le budule xabotse, xape mošuxi a bona xore ke a manthšê ka ona o roka lethêbô xe a sa kxone xoroka kannošî o ita xo ba eleng basexi le baruki ba mathebo. ka xe

755

K34/79

42

modiro o wa xo sêxa le xo roka
 mathêbô ele modiro o nang le
 batsebi xa se banna kamoka
 ba ba kxonang xo rōka le xo sêxa
 mathêbô. Kethêbo la diphekubye la
 boxolo byo bo lekaneng le ka
 fetšwa ke matlalo 32 xoba 36.
 Kethêbo la diphekubye le a rekišwa
 le a bapatšwa le ka rekwa ka
 kxomo ya tewetši xoba ka dinku
 tšê 12 le xa ele ka 40, a dipudi
 le xa ele ka mabele le Thšalete.
 Le mosela wa yona o dira Lekola
 le Seala (Sehêwa), xape ka letlalo
 la phukubye xo dirwa kefa xona
 le ditlakxa tšê di tsebeng xo dira
 kefa ka letlalo la yona, kefa
 ya yona e swalwa ke Maxošî,
 le bahumi, le dingaka.
 Diphekubye batsomi ba di toma
 mo dithekweneng le mo masokeng
 le melapong ya ditaba. Xo byalo
 le ditšipa di tsonywa xona.
 Mosela wa yona le ona o dirwa
Seala, le mašoboro a dira
 kepeša ka lona.

755

Peta

K34/79

43

Pela ke Phōōfōtswana e e dulang
 di thabeng tše byalo ka bo Mmapulane
 Dilabye, Beletlwa, Hlabanamane e phela
 ka maweng le marakong a ditlaba
 e phela ka xo ja (kofula) Mattakala a
 dihlare, tše byalo ka Mohlware, Moloxa
 Mojapela, le yona letlalo la yona lena
 le mohola, o moxolo le aratexa ka
 xe le dirwa Lekheswa la basimanyana
 le ka xe le dirwa Lethēō; lethēō
 la dipela le fetōwa ke matalwana
 a bo xoba 72. Letlalo la yona xaxolo
 le bonwa ke banna ba eleng batsumi
 ba tomoxo dipela mo ditlhabeng
 ba di bolaya ka matsolo le ka
 melamu le xo di swara ka dimpya
 Batsumi ba dipela ba di toma ka
 bakala nama ya yona le ka bakala
 letlalo la yona, yona e na le mohola
 ka thoko tše pedi Nama, le letlalo.
 xa e byalo ka Phukubye, yona o tomelwa
 letlalo feela, Thāipa yona nama ya
 yona e lewa ke basimanyana.

Pela xe e bolailwe e a buiwa letlalo
 la yona le a pttwa xabotse le a oma
 xa le omile le theathewa ka fōkō bya
 Jon le xa e le ka bya kxomo xoba fudi

ka moraxo xa matsatsi anyana mosoxi
 o thoma xo le soxa xore le butšwe o
 tla soxa matlalo a manthši nthši xo
 fihlela xe a bona xore byale a lekane
 xo ka rokwa lethebō, lettalo la pella
 monna o le soxa matsatsi a mabedi
 feela xona le a butšwa, xe a soxilwe
 a budule xona xe motšomi ele moruki
 le mosexi o tla thoma modiro wa xo
 roka, lethebō le rokwa ka lesika la
 kxomo xoba la pudi ba thula mašobana
 mo lettalong ba tsenya tsola ya lesika
 ba thula ka thšwana. Ditsola tše tša
 lesika di ohlwa ke yena moruki ba
 boithši a di rokwa mo sexatlang la
 tsona mo di dulang xo tee le dithšwana
 xona xe a roka o tla fele a topa tsola
 ka mo sexatlang. Lethebo la dipela
 le ka baputšwa la rekwa ka dinku
 tše 8 xoba dipudi tše 12 le xo iša
 pele ka boxolo tya lona le ka kxomo
 le a rekwa. lethebo la dipela le
 aparelwa bothšepi, le xoba kobo ya
 bošexo xa le byalo ka la diphukubye
 le dithšipa, xobane ona a aparelwa
 bothšepi feela. Mašaledi bona ba ka
 aparela xoba kobo ya bošexo ya xo robala

Nkwē

K34/79

Nkxwe ke sebata se se dulaxo
 Di thabeng tše di befileng byale ka
 bo Malope, Ntswēletau Maxaraxareng
Hunōta Tsokatlou Hlako

Yona xa e tsongwē, feela e a bonwa
 Ka xe ele sebata sa xo ja diruwa
 kamabaka a mang e oloxa mo
 thabeng e latelele diruwa tša
 batho ba ba aplerō tlase xa
 thaba. dipudi dinku e di bolaye
 e je. Xona bosasa xe mong wa lesāka
 a e ya sākenq o tla hwetsā diruwa
 tša xaxwe di se ka moka ding di
 huile e di bolalele ding e di lle
 xo di fetša ding e di lle diripa
 ding e fatetše diripa tša tšona
 tše e di sadišitšeng xe e ija. Xona
 ka modiro wa yona le ka Marofa (dikxatš)

(a) tša yona, mong wa diruwa o
 lemoxa xore ke modiro wa nkwe
 Xona mong wa lesāka o thābešetša
 Mosate kua kxosing o hexa taba
 e ya tšenyexelō ya xaxwe ya diruwa
 Xona kxosi o laela batseta le yena
 mosenyexelwa xo hlaba mokxosi o
 moxolo mo setšabeng ka xore iu!
 Iiu! Iiu Sebata Kxomo banna!

Le Phalafala e fela e kwala xo lla
 kua mosate ya xo kxobela banna
 ka xe Phalafala e se naka ya xo
 nohlwe e lla-lla, xa e lla ke xore
 banna bokle ba motse ba fotseba
 xore kua mosate xona le pexo e
 kxolo, ka xona banna bokle ba
 motse ba ba kwaxo Mokxosi le
 mollo wa Phalafala ba Phalafala
 mosate xo yo kwa xore a taba le
 mokxwa keng! Xe ba kxobokan
 Motseta wa kxosi e moxolo o tla
 hlaba mokxosi are: Siu! Siu!
 xona banna ba kxobokano ba
 tla xowa mmoxo bare: O laole!
 O laolele! Mohlabi wa mokxosi
 o tlare: Setakxomo banna
 sakenz la Mokete, xona banna
 ba tla tšwa ka kxoro ya mosate
 ka lebele ba xopatsš Marumua
 bona le melamu le dilepe le
 ximpya tša bona, ba leba šake
 la mosenyexela, xe ba fihla
 ba tla nyaka dikxato tšamarofa
 a sebata se mo se lebileng ba
 a latisa xo fihla xe ba fihla mo
 thabeni e marofa a feilang xona

Xe ba fihla xona banna ba tla
 teta thaba ka lenaka la banna
 ba dikoloxa thabana bare: Twaa!
 Ba bang ka dimpya ba namela
 thaba. Ha xwaisa mo maweng, xo
 fihla xe ba e bona, xona dimpya
 di tla e xwaisa xo fihlila xe
 sebata se e tswa se bepetšwe se
 lebile banna xona thaka morwa
 banna ba tla e detamela ka marumu
 xona fao xo tla bonata Moxale e
 lefšexa, Monna wa moxale o tla
 e tahllela xodimo ka sebata se
 se bepetšweneng ka lerumu a se
 hlaba wa bo bedi le yena o tla mo
 lateia le yena ka lerumu a hlaba
 sebata yena o bitšwa xore, ke
 Moswaedi wa leoto wa bararo
 le yena o tla e tahllela ka lerumu
 la xaxwe yena o bitšwa xore
 ke moswaedi wa letsōxo
 xona sebata se a bolaiwa se
 rwalakwa xae ke banna ba tsina
 ka moxobō o moxolo, basadi ba
 nana mekxokwane bakxalabye
 ba tiya dikati ba xoxoxa ka lethabo
 motseta o ronšwa xo kxoti xofo

755

K34179

48

beša kxōrōkō ya panna le boxale
 bya bona xona kxōšī o butšišā xore
 a Moxale ke mang? a moswaedi wa
 leoto ke mang? a moswaedi wa letsoxo
 ke mang? xona motseta o tla mmotšā
 xore Moxale ke mokete Moswaedi wa
 leoto ke mokete wa letsoxo ke mokete
 xona kxōšī o a thexa xo tla xo bona
 sebata. le xo reta setšaba sa
 xaxwe le boxale. Jo eleng Moxale
 o fiwa namane ya sethole, moswaedi
 o fiwa nkui tšē 2 moswaedi wa
 letsoxo o fiwa pudi tšē 2. xoba
 pudi iya tswetšī, xona sebata se
 a buiwa nama ya yona e lewa ke
 bašimanyana, letlalō e ba la kxōšī
 leašuxiwa le šoxelwa kxōšī ke
 batseta ba xaxwe ba eleng. ba apedi
 ba xaxwe xe le budule le a lotwa
 xo letelwa a mang xe a le xona a
 bonwe e le a b. a rokwa lethēbo
 la kxōšī. Ka xona lethēbo la Nkwe
 ke seaparo sa maxoši sa botšēpi
 xa le aparwe ke batho bohle. le aparwa
 ke bona maxoši Maapara nkwe, Maapara
 thaxa.

755

K34,779 49

Kxano le Khephane (Nakedi)
 Letlalwana la Kxano, le la Nakedi
 a tswiwa sebêba sa xo thšela
 sehlewe (Meriana) xaxolo ke matlalwan
 a a tsonqwang xaxolo ke dingaka
 ka xe e le bona baswari ba dihlane
 xaxolo, le batho ba eleng batsibi ba
 dihlane ba ba bitšwaxo xore. Ke
 dingaka tše di tšupya, Baso ke
 ngaka tše di sa tšebeng dipheko
 eupya ba tseba dihlane, le bona
 ba swara dibêla. Xape letlali
 la Kxano le Nakedi a dirwa
 Lekxeswa la mošimanyana, Mosela
 wa Kxano le wa Nakedi e dirwa
 seala sa xo rwalwa phatleng le
 hlexong tša banna le basadi xore ebe
 bothšepi matsatšing a mathatho a
 bona le banna ba basitsana ba
 mathumathša mo maetseng, a bona
 o tla hwetša ba rwele di ala di hlo-
 xong tša bona xaxolo seala sa
 Kxano ke se se ratexang xaxolo
 Nama ya Kxano ke nama e banna
 ba e simellana basimanyana. Ya
 Nakedi e a lahlwa, xoba xo apeelwa
 bana ba banyane xe ba babya ke
 bolwetši tša sehula sa Lithakxo.

755

K3479 50

Nkxô (sekêkê)

Nkxô e bupiwa ka letsopa e bopa ke basadi epya xa se basadi kamoka xona le batsibi (ditakxa)

letsopa la xo bopa dipitšã le epiwa mehlakeng mo xo melaxa byang bya Mathatane, sebopxo sa letsopa li ke le seha le le hlakanexo le lesãbasãba. mmopi o le epa xona mehlakeng xe a feditšê xo le epa o a le anexa xe le amile o le fola ka pato xodimo xa lefika la phaphati xore mo xo lona xo tšwe ditkorwana tšê tšã matlaba a lesãbasãba xo šale letsopa le nnošî, xona mmopi o tšea lesêlo o a le fêfêra o tlošã mabu a xo šala lerole la letsopa le nnošî, mabu a a lahwa letsopa le a lotwa le kxobelwa xo tee xae le lentšî le fejeilwe. le rwalelwa xae mo mmopi a bopxo xona, xe a fiheaxae o kolobisã letsopa kametsi xe le kwetšê meesi le hlakanšwe xabotse, xona mmopi o thoma modiro wa xo bopa dipitšã tšã xo apea boxobe xoba byalwa xoba mafusi wa xo apeya mafusi. le nkxô (sekêkê). modiro wa * nkxô ke xo xelêla meesi a, byalaxe

bo apeya; le xo ~~th~~ thšela lešeleba,
 le xo omelēla byalwa le xo heōtlēla byalwa
 le xo bo thšela ka xo yona xe bo hlotlilwe
 Pitsā e kxolo ya letsopa mohola wa
 yona ke xo apeya byona byala le dinama
 mohla wa menyanya le xa xo hlabilwe
 seruiwa xo apeiwa lexata (leoxo), ka
 yona tše di nyane ke xo apeya boxobe
 ka xe di sena maotwana a di emaxo
 ka ona mo sebešong. mo apei o tla
 nyaka matlapa a 3 a maxolwanyane
 a a bea mollong katoko xamollo, a
 bea pitsā xo ona ka fase (ka xare) ya
 ba mollo. matlapa ao a bitšwa xore
 ke Mafêxō.

Mmopi wa di pitsā tsā letsopa ore
 pele a thopra xo hlatlexa ka di pitsā
 tsē xe a sino xofetšā xatopa, o a
 di thšuma ka mollo xe di omile di
 fedilo bošya, o nyaka fela o dia
 sebešō se serolo o bea di pitsā
 tsē di sena sēo ka xare di sa
 thšelwa selo, o nyaka thutšē xoba
 dikxong tsā saxōpha tsē boleta o
 di bea xodimo xa di pitsā o xotšā
 mollo di a swa ele ruri di butšwa
 xa botse mo o hwetšang di bile di lla
 byalo ka thšipi xe motšoa di ~~th~~ ka monwana

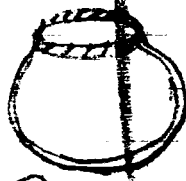
Xomme^{ra} dipitš'a di buudule, di ka kxakolura
 tš'a a peya le xo thšela se seng le se seng
 se motho a ka katang, ka bakala xo
 thšungwa ka molō xa di sa koloba.
 di tile. xa di sa lia meetsi. pitš'a ya
 letsopa xe e phōatlexile e tšivile diphophi
 tse nthši diphophi tš'e re di bits'a xore
 ke le kopelo (Makopelo).

Dipitš'a di a bapatswa di a rēkwa
 ka mabēle le diruiwa Pudi, nku
 kxoxo le ka thšale te.

Mo malomong wa nkxō xore e
 tle e seke ya palexa, xo ryakur
 kxole. Xo tšengwa melomo wa
 yona e amelēla mo xo yona xore e
 tle e tiye e lōte palexa ya yona
 kxole ke lettalo la lebelō la kxomo
 lona le a sētwa xabotse e sale le
 lemetse xo tšengwa melomo e ya
 nkxō ka lona le amelēla mo xo yona
 lettalo le la lebelō la kxomo la xo tšengwa
 nkxō. le meeta le bitswa kxole.

Sekākē

Pitš'a

Mokufosi

755

K34/79 53

Moete, Sedibelo Sekupu
 moeta le sedibelo le sedibelwana
 le sekupu le morupsi, di bopya
 ka letsopa byalo ka nkxo
 moeta xa o bupitwe o fedile o
 xopya xabotse ka mo xare xore e
 be theledi o beiwa moniting xore
 o ome o le fa moniting xape o
 apeswa ka mankveretla a dikobo
 xore phefo e seke ya o tse na wa
 tlhoxe wa palaxa le phiso ya letsati
 e ka o palasa xe o ka re xo bopya
 wa beiwa tsatsing moeta, pitsa,
 sedibelo, nkxo, xe di bopye
 di fedile di seke tsa tsungwa
 di hitwa xore le Moraxa.
 moeta xa o fedile o omile, xore
 mosadi o nyaka letsoku le a silwa
 le thselwa sexwaneng le hlakanywa
 le mooko wa thapa ya thodi le
 dubelwa mo sexwaneng, xona
 mosadi o ritela moeta ka lona
 mo mmeleng wa ona kamoka xore
 o sale o phadima e le o mohuluwa
 mo melomong o bea mabitse a
 macwana a xo xadima ka morupa
 etso. morupaetle ke mohutana o mong wa
 letlapana le le byalo ka letsoku feela lona

ke le lesi, la xo xadima byalo ka
 letlapa la lelahle, le lona le epya
 fase le hwetswa xaxolo mo seleteng sa
 Madibong. Motseng wa xoei Kxoloko
 le lona le a silwa byalo ka letsohu
 le thaelwa sexwaneng xoba pitsaneng
 e nyane la hlakanywa le moohkô
 wa thapô ya thaidi wa dubywa
 ka meetsi. modiro wa ona ke xo
 bea mabitse mo melomeng ya
 meeta le mothaladi o moswana
 mo mpeng ya moeta tiholoxo ya
 ona. Sedibelô, le Sedibelwana
 le sekupu, di dirwa byalo ka
 moeta. le Lepiso le morufsi.
 Xa di feditsô ditelwa ka letsohu
 le morupaetsô xona moadi o tla di
 bea ka bonthsi bya ka mo a di
 bupileng ka xona a di beselotsa
 ka thutse xone di swê di butswa
 xa di budule di a besolwa tsa beu
 thokô tsa fola tsa iswa lapeng
 tsa kxakoiwa xona di ka dirisa
 modiro wa tona, Moeta modiro
 wa ona ke xo xa meetsi nokenj
 ka basadi le methepa ba ya ka
 fona nokenj xo xa meetsi.

xape ka moeta xo tsonexa xo
 rwalwa byalwa xa bo išwa moxong
 xoba monyangeng xoba letšemeng
 le banna xe ba ~~er~~rwa byalwa
 ba nwela ka moeteng bo xiwa
 ka mokxapu xo bo abelwa ba
 nwi, moeta ke se seng sa
 di swarêlo (dibyaná); tšê tšxolo
 mo dibyaneng tšê dirišwang
 ke basadi. Sedibêlo le lejšô le
 tšona di ~~di~~ dirišwa modiro o
 tee iyai o ka moeta xo ka nwelwa
 byalwa ka xo sona xo ka hlottlêlwa
 byalwa ka xo sona, basadi ba
 ka solêla le se leba ka xo sona
 xe ba apeile byalwa. Xape ka
 Sedibelong xoba lejšong xo thšelwa
 mapi a a rithišwang xo ba a
 bodila. Ka sedibelong xo lotwa
 makhura a lejšô. Sekhuppi modiro
 wa sona ke xo swarêla (xothšêla)
 meetsi, byalwa, mapi, le tšê ding
 dinê tša mo tšapeng. Monupsi
 ke wa xo khurumêla pitsa xe xo
 apeilwe boxobo dinamama, Moroxo
 monupsi o moxoxo modiro wa ona
 ke xo a pèya mapi a lejšê

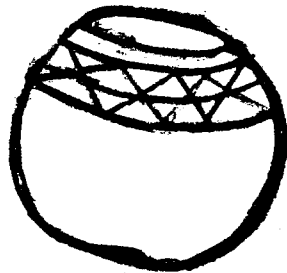
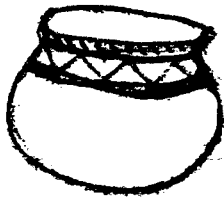
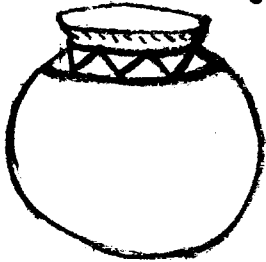
Meeta

755

sedibelo

Sekupú

56

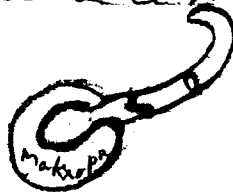
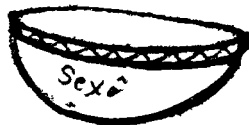
K34/79

Lexapa, Sexô, Mokxopu,
 Tšona di tšwa pyalong ya mo
 temong, xo byalwa thotse ya kxapa
 mo temong xoba mo dirapeng tše
 di lemileweng ma tlase xanoka
 xoba mo temong ya mobu wa seklatš
 le xa e le mo selakong, thotse e ea
 hla xocelwa ya neelwa ke dipula
 ya enywa dikxapa tšona di axola
 di a tša xa di tše di a kxotwa tša
 išwa xae xa dile xae di thulwa
 lešoba mo molomong wa lona xi ka
 xo lekanya ka seatlana sa ngwana
 wa tekanyo ya nyaxa e 2. ka
 lešoba le le thutšweng le eeng
 molomo wa lexapa xo thšelwa
 meetši a dula ka mo nthse le baka
 le le tšee xore a bodišš Mami
 a a leng ka fa lexapeng xe Mami
 a bodišš meetši a thšelwa a tšwa
 le di thotse. xo bitšwa ngwana e

monyane o tšenya seatlana ka
 mo lexapeng o a hlatswa ka meetsi
 xo fihlela xe xo tšwele ~~Ma~~ami ohle
 le dithôtse le monkxo o fedile. xona
 mosadi o tla tšea thipa xoba kxopa
 a xopa letlalwane le le leseenyane
 le ka mo ntle xa lexapa xe a feditše
 lexapa le ka diišwa modiro wa
 lona eleng xo xa meetsi xo rwala
 byalwa ka lona xa bo etišwa bo
 išwa kxole xoba bo išwa monyane
 xoba xo rwala maphi. maxapana
 a ma nnyane ke a xo tšela Makhura
 a xo tlolewa a mang ke a xo lola
 dipen. Sexo le sona se tšwa
 Pysalong ya mo temong, sona
 xa se xodile se tiile. se a fatolwa
 ka bokare se tšwa phaphi tše 2
 xa di fatotšwe ka bonthšhi di
 a apeiwa ka pitsa e kxolo mo
 mollong xore Maami á a ka mo
 xare xa tšona a butšwe xe a bidule
 mosadi o tla hlatswa pitsa anthša
 dixo tše mo pitseng a tšea kxopa
 a xopa Mami a mo sexong a be
 se xopa le ka ntle xe a feditše a
 hlatswa - sexo ka meetsi a sekileng

xona sexo se ka diriswa modiro wa
sona xo solela boxobe xo thabela
mapsi a lebesa le bodila ka xo sona.
nama le moroko xa di jelwe ka sexo.
Tse di nyane di dirwa dixo tsa xo
nwa le xoxa meetse. sexo se sexo
se se botse se ka dirwa moxopu wa
monna wa xo fela.

Mokxopu le ona e tšwa Pşyalong ya
mo temong le mo dirapaneng tša xae le
mo xae mo lapeng mo mapusing a lapa
le mo tlase xa ngwako xore thotse ya
nthse e tle e nanele mo xodimo xa
nyaka, xe e emule mekxopu e tiile
e a kxiwa (kxolwa) e setwa molomo
e a apeiwa ka pitša xe e budule
mami á a ka xare e falwa ka kxopu
e xopiwa ka fa ntle. e a hlatswiwa
ka meetse a sehileng xona mokxopu
o ka diriswa modiro wa ona xo
nwa byalwa, le se e eng modiro
a moxolo wa sexo sa mokxopu.
Lexapa sexo: mekxopu di ka kopatšwa
tša rekwa ka mahile le matšeng.

Mabyang a mholo

Lelele byang byo bo mela mo mebotong
 sa naxa tša lebala le mo dithabeng tša
 bo leolo. modiro wa byona ke xo
 rucila nyako bo sexwa ke banna mo
 lebakeng la marexa xa phefo yamarixa
 e hlabili. xe bo-sexwa, bo sexwa
 bo tlenywa dihlo.

Lesisi byang byo ke byo botelele byo
 bo Koto modiro wa byona xi banna
 wa bo-sexile ke xo rucila nyako
 xaxoic ke byang bya xo fulasa, ke xore
 byang byo bo thomang xo rucila
 mabaleo a mathomo angwako xo
 thongwa xo rucila ka byona naxa le
 byo bo Koto, le byona bo-sexwa ke
 banna bo tlenywa dihlo, bo mela
 melapong le mo meeding.

Sehlokwane, ke byang byo bo
 byalo ka lefeli eupa byona
 ba meia mo meeding, mo xo mang
 meetsi ke byang byo bothata byo
 to tiileng xafeta lefeli mohlwa wa
 byona ke xo rucila nyako wa a
 sexwa ba tlenywa dihlo, ka bothata
 le batse bo phala lefeli mo xorucileng

755

K34/79

60

xa ngwako, bo hwetšwa mo naxeng
tše di fišaxo esexo naxeng tša
mabala

Moditswane (Tatase)

Ke byang byo botelele byo bo
melaxo mo nokeng xa bo melo mo
khwiting ya noka bo tloxe bo ukamela
meetsi bo mela mo makoribeng anoka
le mo dihlokehlokeheng, baaxi ba a bo
šexa bya tšengwa dihlo, mohola wa
byona ke xo rullela ngwako, ke byang
byo bo botse eupya xa bona bothata
byo boxolo bo anala ka pela.

Mathatane. Ke byang byo bo melaxo
mo xo lexo didiba le methopong
byang byo, mohola wa byona ke xo
loxa methoto, le dintlatla le dišexo
baluxi ba bo rata kudu, sešexo
sona se kana sa luxiwa le xa
ele ka byang bya lefēē. Eupya ntlatla
le mothoto tšona di loxiwa ka
byang bya mathatane, ka bakala
bothata bya byona basadi ba be ba
bo kxe ba dipe lipšielo ka byona
le ngwako ba kxona xo rullela ka
byona, Bo a šexwa bo tšengwe dihlo, bo lotwe

755

K34/79

W

Matulwane. (Malebêkô)

Byang byo ke byang byo bo melaxo
 melaleng ya merola ya naxa tše di
 fisaxo xa bo meleraxa tša lebalou
 tše di tonyaxo, byona xa bo sexwe
 ka thipa ya xo sixa byang, bo tumulwa
 ka medu xwa nyakwa phata e botse
 e telele e lekanang le lekomo langwako
 moxarudi wa byang o tla xarola byang
 ka moraxo xe a bona ele byo bonthsi o tla
 bo lokoloxanya le phata e a bo tata ka dinti
 tša kxabane xoba tša mošwana a bo bea ka
 xo lokoloxana le phata e xo fihla xa bokoto
 bya byona bo šetše bo nyaka xo lekana
 le mmele wa motho xona o tla bo rusa
 le xetleng la xaxwe a bo isa xae,
 monwalo o mo byalo wa byang bya Matulwane
 O bitšwa xore ke **Molope** ka letsatsi
 le tee monnawa serata o xarola
 melope e mebedi ba bang xo xarola
 molope o tee ke mo diro wa letsatsi ka
 macka. mohola wa byona ke xo rulela
 ngwako xa bo rulela xa bo ise dintlha
 xodimo bo isa dintlha fase dithito xodimo.

Mphafa, ke byang byo bo melaxo mo
 dithabeng mo melapong ya dithaba le byona
 xa bo sexwe bo tumulwa ka medu ba diro
 molope xe bo rualelwa xae. Mohola wa

Molope

755

K34/79

62

Byona ke xo rulela ngwako byalo ka matulwane.

Mohlodima. Ke byang bya xo rulela ngwako bo hwetswa mo dinokeng mmala wa byona ke byo bokubedu le byona bo a xarolwa mo eleng byo bo telele-telele bo a sekwwa xa bo rulela bo rulelwa byale ka Matulwane le mphafa.

Phsiêlô ke byang byo bo melaxo mekhateng le methopang yadinoka. xa bo kxiwa xa bo sekwwe, eupyabo a tumulwafame du mchola wa byona basadi ba dira lepsiêlo la xo fsiela matlakala mo lapeng ka byona. Xe bo tomolwa bo tomola ke bona basadi, le batati ba lepsiêlo ke bona basadi; ba tata lepsiêlo ka lentile la lokana le ohlilwe xoba ka moxano wa kxomo.

Mabyang a kamoka a a bapatšwa a a rekwa ka matêlê, dipudi, nku thšalete. Moxolo-xolo wa xesū v šetsê a na le seêma se a se bolšeng a re: "Byang bo sareke-ng kxomo, bohloka mmapatsi."

End. S. 755